

Onko kunnilla liikaa velkaa?

Kuntamarkkinat 2019

Jari Vaine

11.9.2019

Velkarahoituksen käyttö kunnassa

Antaa liikkumavaraa arvioitaessa talouden tasapainoa ja investointitarpeita

- Kunta päättää vapaasti lainan määrästä, lainan antajasta ja -instrumentista
- Lainarahoituksen osuus ollut n. 1/3 investointien hankintamenoista
- Lainakanta kohtuullinen, jos osuus vuotuisista käyttötuloista on 1/3 tai pienempi
- Ei lakisääteistä ylärajaa - käytännössä velanmaksukyky sekä lainanoton perustelut
- Kunnat siirtäneet tehtäviä omistamilleen yhtiöille => merkittävä osa lainavastuista

Velanhoidossa huomioitavaa

- Lyhyt- ja pitkäaikaisten lainojen oikea käyttö
- Rahoitus- ja toteutusmallien ”jako” kuntakonsernissa - onko vaikutuksia esim. sopimusehtoihin - yhtiöittämiset, toimiala- ja takausvastuupohdinnat
- Arviointi- eli ns. kriisikuntamenettely (KuntaL 118§) - ehkäisevä toiminta?
- EMUn julkisen velan raja (max 60 % / BKT) koskettaa kuntia - velan määrä ja laatu?
- Rahoitusmarkkinoiden muutokset ja sääntely
- Riskien tunnistaminen ja hallinta

Velan hallinnan kansallisia puitteita

Kuntalaki

- Kunnan taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien
 - Ei kuitenkaan puututa velan määrään tai velkaantumiskehitykseen => ajatus, että tiukempi käyttötalous ja tehostamistoimet antaisivat pelivaraa suurempaan omarahoitusosuuteen

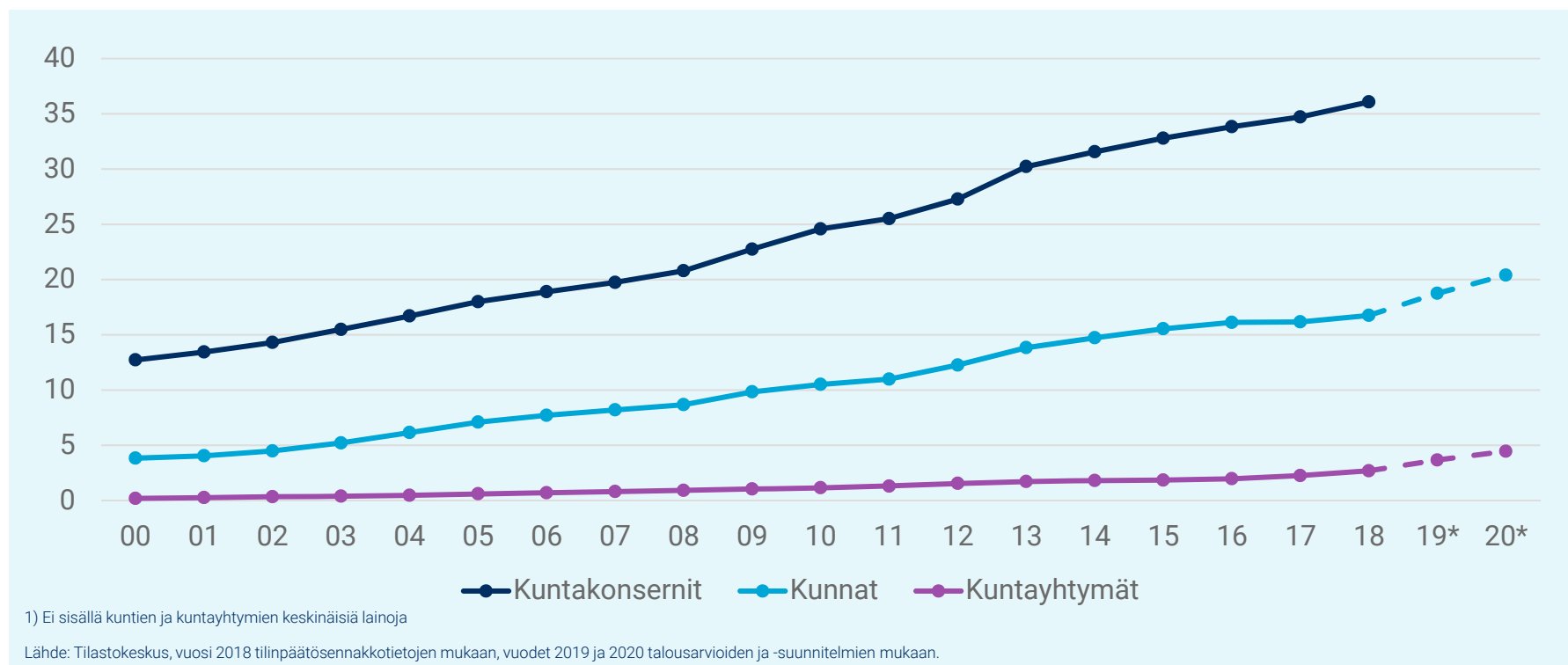
Julkisen talouden suunnitelma ja kuntatalouden rahoituskehys

- Valtioneuvoston asetus JTS:sta voimaan v. 2015, kattaa koko julkisen sektorin
 - EU:n tavoite tehostaa finanssipolitiikan koordinaatiota, kansallinen tarve julkisen talouden vakauden ja kestävyden turvaamisesta
- JTS:n myötä koko julkista taloutta koskevat toimet ja rakenneuudistukset kokonaisuutta, johon kuuluu myös kuntatalousohjelma ja kuntatalouden rahoituskehys.
 - Kuntataloudelle kokonaisuutena asetettu rahoitusasematavoite (alijäämä / BKT) + edellytetyt toimenpiteet

Kuntien investoinnit ja velka käytännössä

- Uudessakin järjestelmässä (JTS, KTO) kuntatoimijat tekevät investointipäätökset itse
 - Kuntalaki tai alijäämien kattamisvelvollisuus eivät siis puutu velkaantumiseen
 - Investointipaineiden ja omarahoitusosuuden tarkastelu kokonaisvaltaisesti = arviot palvelutarpeiden ja väestön kehityksestä, korjausvelka korostaa investointien priorisointia
 - Erityisosa-alueita, esim. kiinteistöt ja niiden ”salkuttaminen” – entä vaille käyttöä jäävät?
- Analysoitava velan merkittävyyttä kunnalle sekä lainanhoitokykyä
 - Velan merkitys erilainen kasvavalle ja taantuvalla kunnalla – lisää eriytymistä jatkossa?
 - Millä tulorakenteella ja -kertymällä velat hoidetaan? Vaikuttaako investointi tulopohjaan? Investointien jarruttamisen merkitys?
 - Lainanhoitokyky tulevaisuudessa >< ikääntyminen ja siihen liittyvät menot

Kuntien, kuntayhtymien sekä kuntakonsernien lainakanta¹⁾ vuosina 2000-2020, mrd. euroa

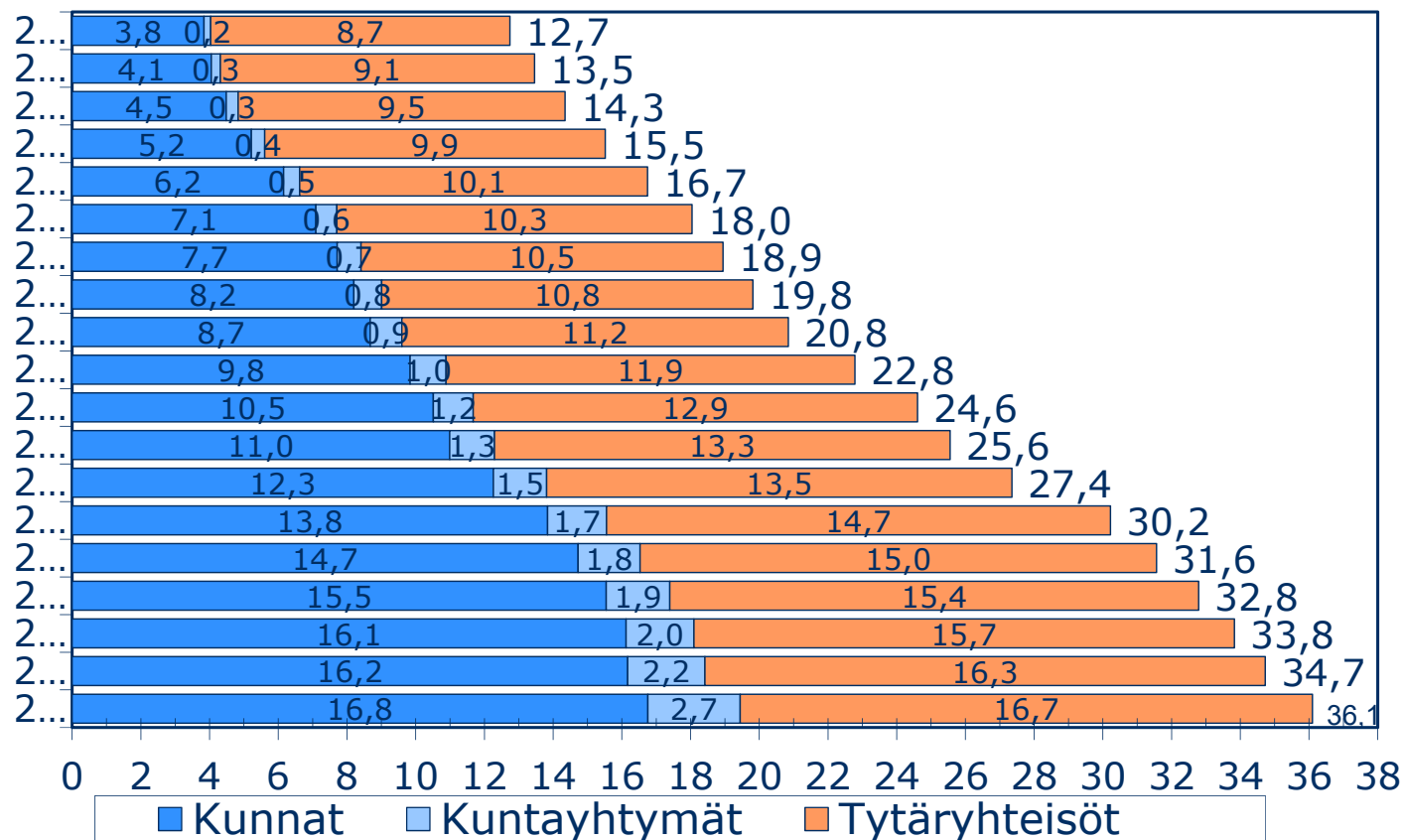

1) Ei sisällä kuntien ja kuntayhtymien keskinäisiä lainoja

Lähde: Tilastokeskus, vuosi 2018 tilinpäätösennakkotietojen mukaan, vuodet 2019 ja 2020 talousarvioiden ja -suunnitelmien mukaan.

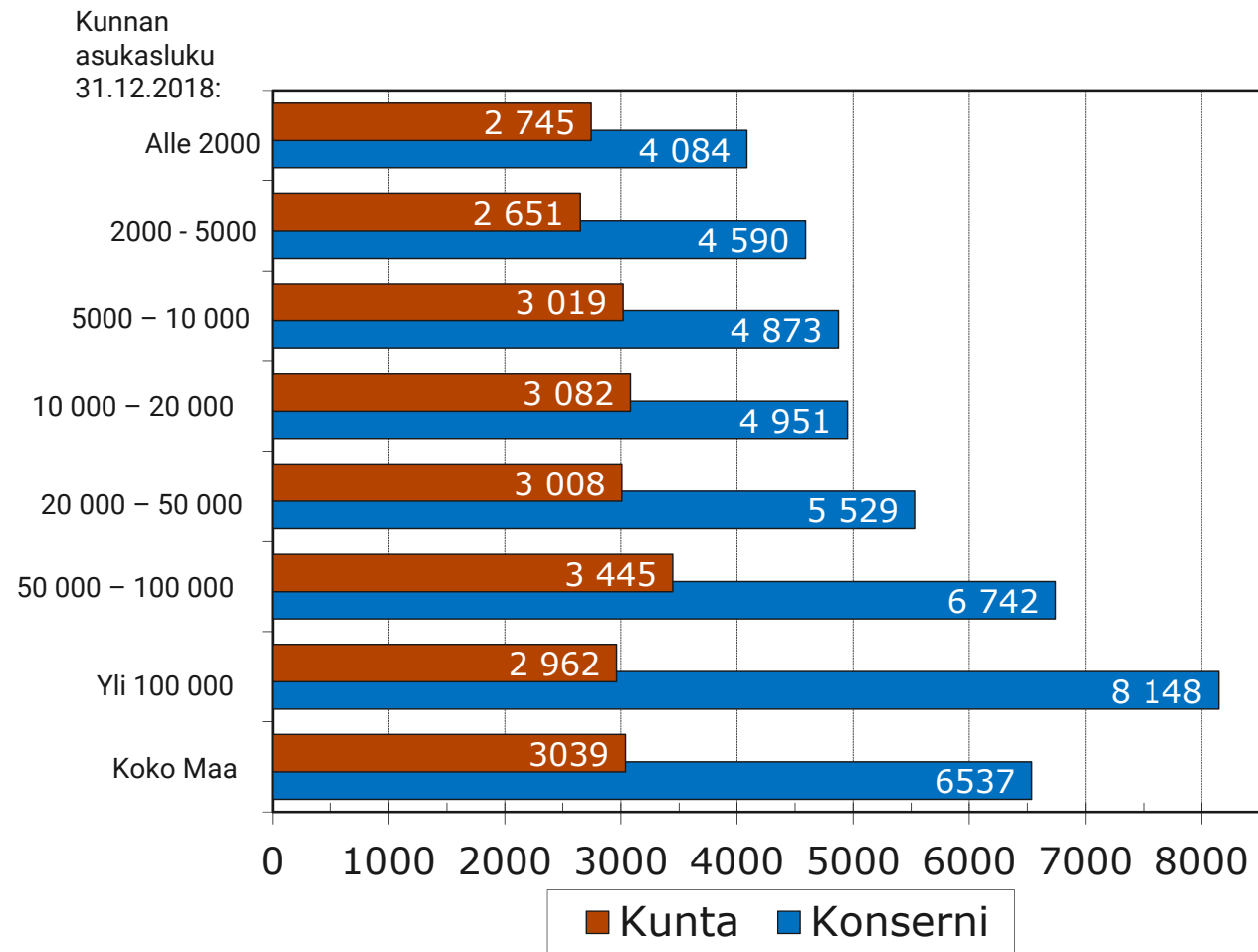
Päivitetty: 31.5.2019 / mm

Kuntakonsernien lainakanta vuosina 2000-2018, mrd. €

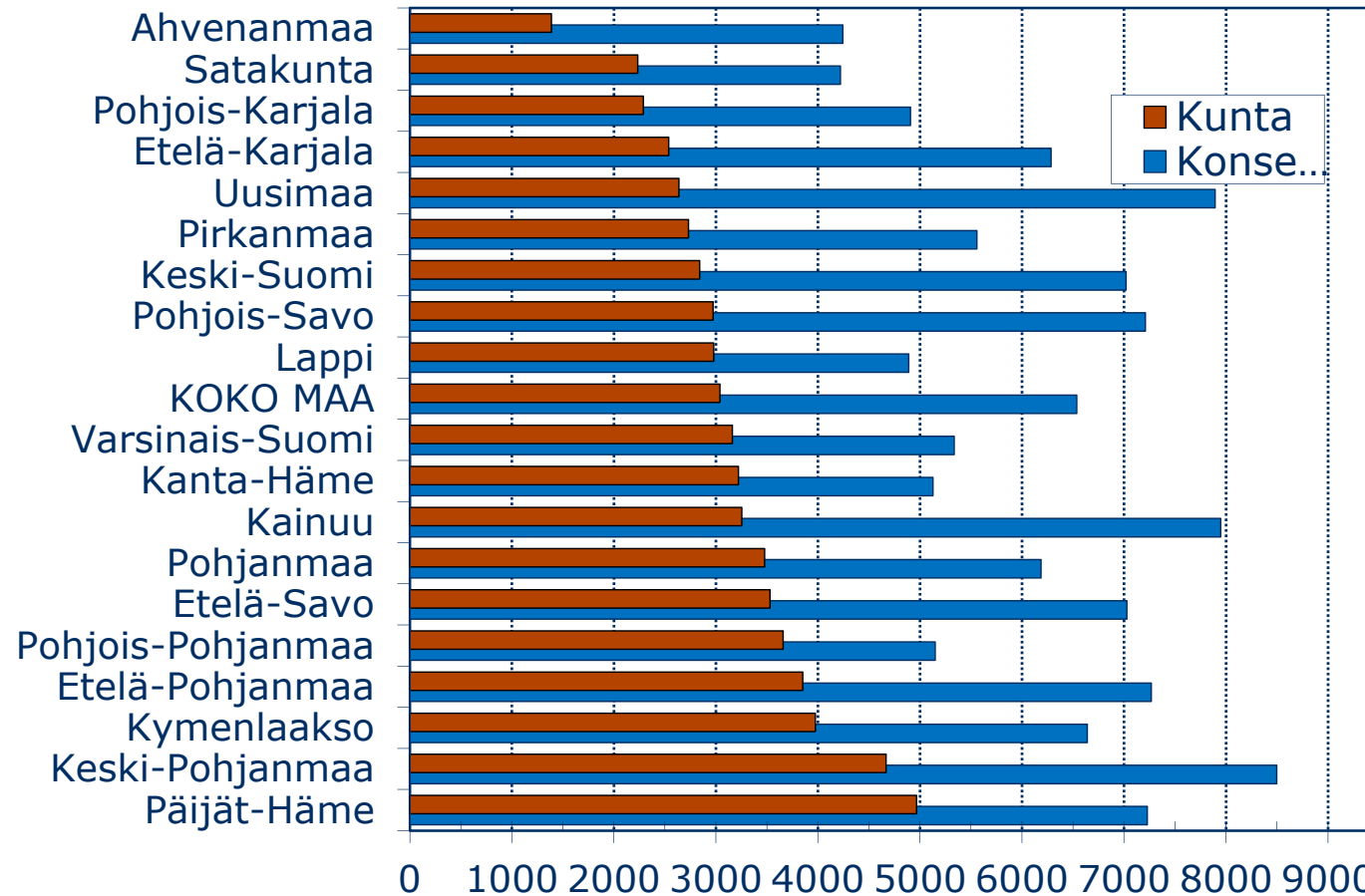
Lähde: Tilastokeskus, vuosi 2018
tilinpäätösennakkotietojen
mukaan

Kuntien ja kuntakonsernien lainakanta kuntakoon mukaan 31.12.2018, €/as.

Lähde: Tilastokeskus, vuosi 2018
tilinpäätösennakkotietojen mukaan
Päivitetty: 31.5.2019 / mm

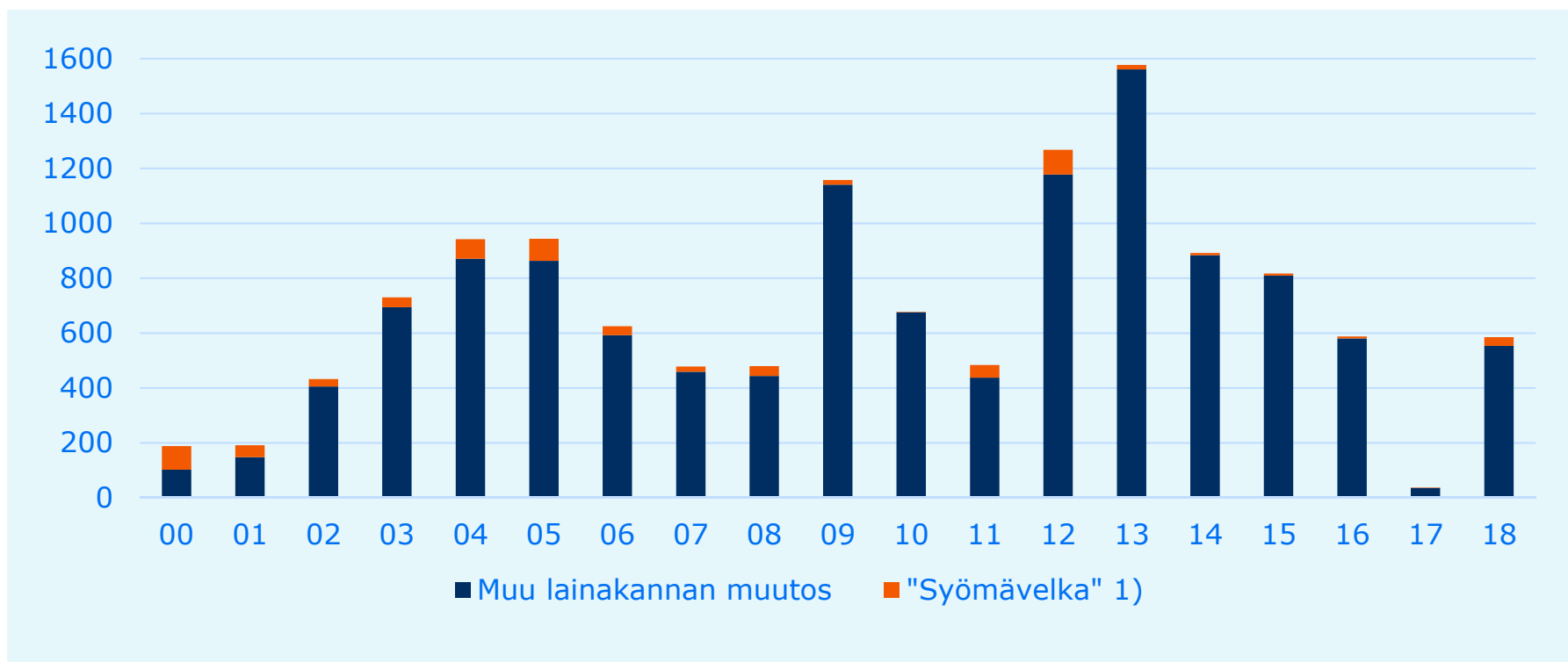
**Kuntien ja
kuntakonsernien
lainakanta
maakunnittain
31.12.2018, €/as.**

Lähde: Tilastokeskus, vuosi 2018
tilinpäätösennakkotietojen mukaan
Päivitetty: 31.5.2019 / mm

Manner-Suomen kuntien lainakannan muutos 2000-2018, milj. €

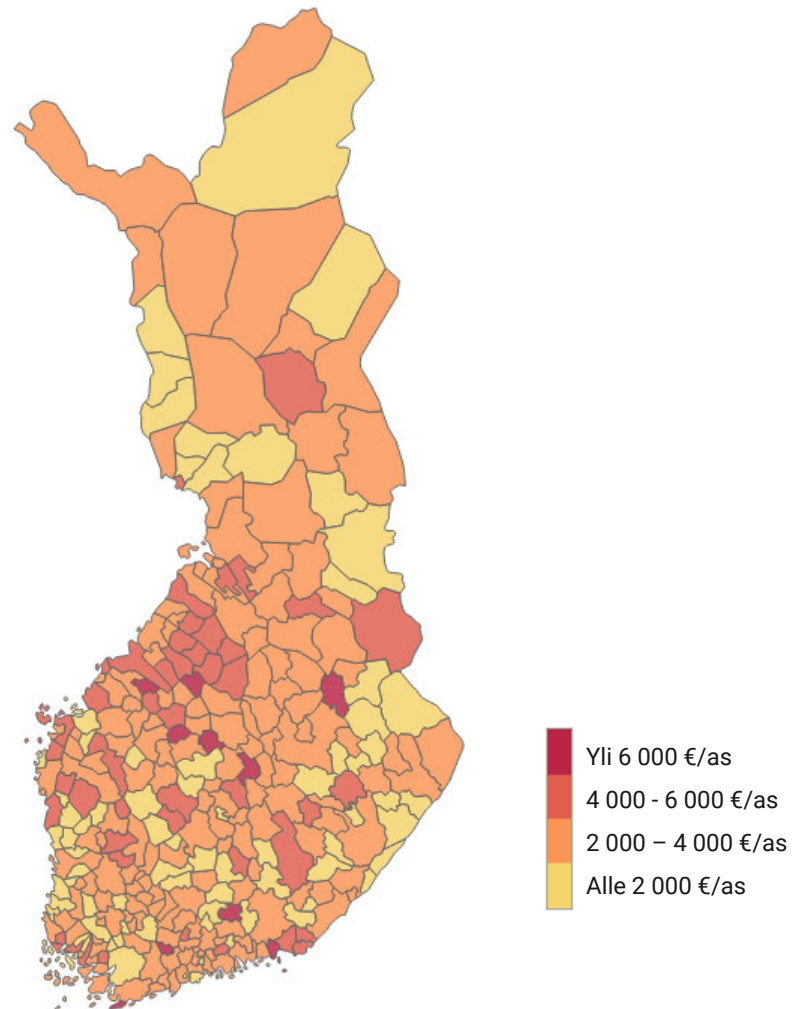
1) Syömävelka: kuntien negatiivisten vuosikatteiden summa. Vuosina 2000-2018 syömävelkaa on otettu noin 650 miljoonaa euroa, mikä on 5 % vuosien 2000-2018 lainakannan muutoksesta. Lähde: Tilastokeskus, vuosi 2018 tilinpäätösennakkotietojen mukaan

Kuntien lainakanta, €/as vuonna 2018

<u>Pienimmät:</u>	<u>€/as</u>	<u>Suurimmat:</u>	<u>€/as</u>
Enonkoski	0	Reisjärvi	11 005
Koski Tl	0	Kökar	8 657
Kauniainen	0	Kyyjärvi	8 334
Jomala	0	Konnevesi	8 007
Hammarland	3	Hanko	7 203
Hirvensalmi	139	Kaustinen	6 748
Ylitornio	143	Rautavaara	6 732
Polvijärvi	174	Karkkila	6 730
Kuhmoinen	208	Lahti	6 646
Isokyrö	288	Kotka	6 091

Lähde: Tilastokeskus,
tilinpäätösennakkotiedot
Päivitetty: 31.5.2018 / mm

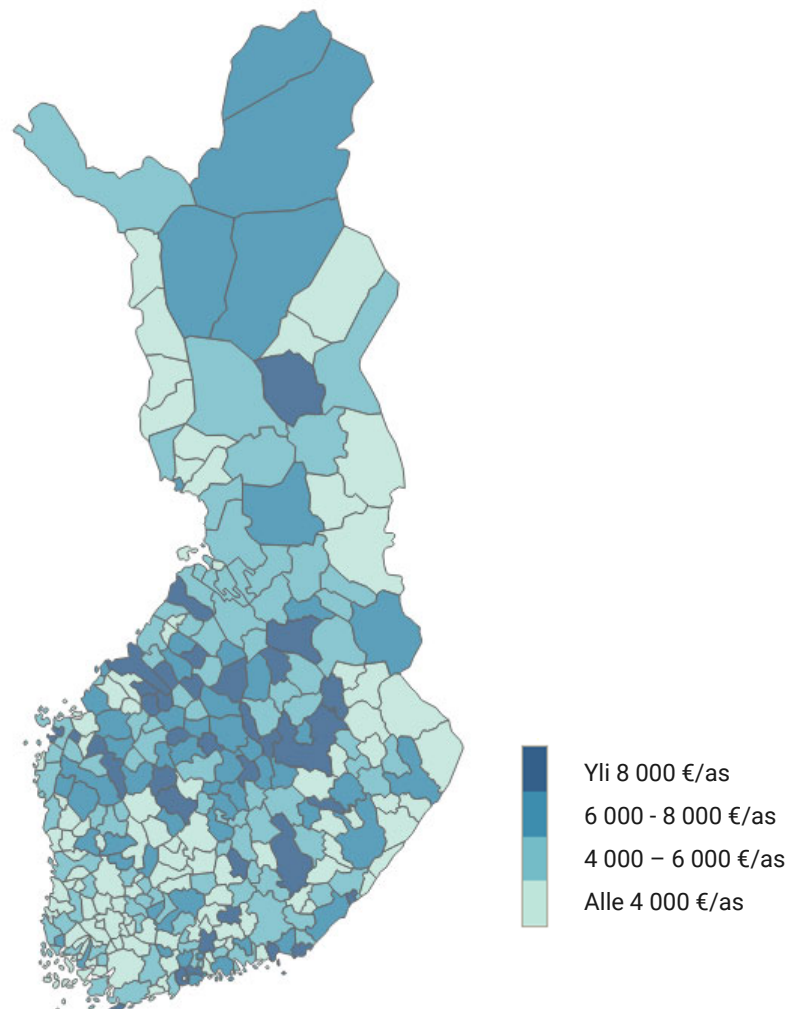

Kuntakonsernien lainakanta, €/as vuonna 2018

Pienimmät (*):	€/as	Suurimmat:	€/as
Jomala	308	Espoo	12 349
Koski Tl	617	Kyyjärvi	12 299
Merikarvia	769	Halsua	12 172
Enonkoski	770	Kaustinen	11 615
Ylitornio	946	Reisjärvi	11 312
Parikkala	986	Kotka	10 535
Myrskylä	1 153	Raahe	10 497
Polvijärvi	1 208	Keuruu	10 473
Sysmä	1 318	Kajaani	10 379
Korsnäs	1 514	Konnevesi	10 364

(*) Niistä kunnista jotka tekevät
konsernitaseen.

Lähde: Tilastokeskus, tilinpäätösennakkotiedot
Päivitetty: 31.5.2018 / mm

Vaihtoehtoisia toteutus- ja rahoitustapoja - miksi?

- Kuntien toiminnassa lisääntymässä yhteistyö ja kumppanuudet
 - Yrityksillä projektiosaamista - keskeisimpiä kohteita toimitilaratkaisut ja erilaisten palveluiden järjestäminen – liittyvät myös toisiinsa
 - Sopimusosaaminen korostuu – hyötyjen ohella riskien ja vastuiden jakaminen
- Vaihtoehtoisten tapojen käytön taustalla
 - Velan hallinta, riskien uudelleen arviointi ja jako, kannanotto kustannuksiin, palvelutarpeet – erot ja vaihtelut ajassa, tekniset vaatimukset, ulkoiset tekijät (esim. EMU-velka)
 - Rahoitusmarkkinoiden muutokset – kuka rahoittaa? mitä rahoittaa? minkälaisilla instrumenteilla? millä ehdoilla?

Vaihtoehtoisia toteutus- ja rahoitustapoja - miksi?

- Velalla ja sen muodolla myös suhde kunnan omistamiseen ja omaisuuteen
 - Omistajapolitiikka: mitä kukin omistus palvelee, miten sitä käytetään ja arvo turvataan?
 - Investoinnin perustelu: turvata riittävä tuotto tai tehokkaiden ja vaikuttavien palvelujen tuottamisedellytysten luominen
 - Vaihtoehtoisten mallien soveltuvuus, vaatimukset osaamiselle ja resursseille sekä talousvaikutukset selvitettävä
 - Kuinka vaihtoehto vaikuttaa vastuisiin ja niiden hallintaan?
 - Vaihtoehtoisia toteutus- ja rahoitusmalleja otettava käyttöön hallitusti, ilman riskien lisääntymistä tai perusteetonta kokonaiskustannusten nousua

Erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevan kunnan arviointimenettely (nykyinen)

Arviointimenettely voidaan käynnistää, jos

- **Kuntakonsernin** viimeisen tilinpäätöksen alijäämä vähintään 1000 €/as. ja edellisen tilinpäätöksen vähintään 500 €/as.
- tai jos kahden viimeisen tilinpäätöksen mukaan:
 - **Kuntakonsernin** vuosikate on negatiivinen (ilman harkinnanvaraista valtionosuuden korotusta) ja
 - **Kunnan tuloveroprosentti** vähintään 1,0 %-yksikköä korkeampi kuin koko maan painotettu keskimääräinen veroprosentti ja
 - **Kuntakonsernin** lainamäärä /asukas ylittää maan keskiarvon vähintään 50 %:lla ja
 - **Kuntakonsernin** suhteellinen velkaantuneisuus vähintään 50 %

Uudet kriisikuntakriteerit

Sovelletaan 2022 alkaen, vuosien 2020 ja 2021 tilinpäätöstiedoista.

- **Arviointimenettely voidaan käynnistää, jos:**
- **Kuntakonsernin viimeisen tilinpäätöksen alijäämä vähintään 1000 €/as. ja edellisen tilinpäätöksen vähintään 500 €/as. (kriteeri jo nykyisin voimassa) TAI**
- **Jos kahden viimeisen tilinpäätöksen mukaan:**
 - **Kuntakonsernin** vuosikate % poistoista on alle 80 % (ilman harkinnanvaraista valtionosuuden korotusta) ja
 - Kunnan tuloveroprosentti vähintään 2 %-yksikköä korkeampi kuin koko maan painotettu keskimääräinen veroprosentti (raja-arvot vuosina 2018 ja 2019 21,84 % ja 21,88 %) ja
 - **Kuntakonsernin** yhteenlasketut lainat ja velkavastuut ylittävät koko maan keskimääräisen 50 %:lla ja
 - **Kuntakonsernin** laskennallinen lainanhoitokate on alle 0,8
 - (Konsernituloslaskelman vuosikatteeseen lisätään korkokulut. Summa jaetaan korkokulujen ja laskennallisten lainanlyhennysten summalla. Laskennalliset lainanlyhennykset saadaan jakamalla konsernitaseen lainat kahdeksalla).

Uudet kriisikuntakriteerit

Tunnusluku ja raja-arvo
Alijäämä euroa/asukas
kahtena vuonna > 500
1. vuonna > 500, 2. vuonna > 1000
Vuosikate prosenttia poistoista
kahtena vuonna < 100 %
kahtena vuonna < 80 %
Tuloveroprosentti
kahtena vuonna vähintään 1,5 % yli keskimääräisen
kahtena vuonna vähintään 2,0 % yli keskimääräisen
Lainamäärä euroa/asukas*
kahtena vuonna vähintään 25 % yli keskimääräisen
kahtena vuonna vähintään 50 % yli keskimääräisen
Laskennallinen lainanhoitokate
kahtena vuonna < 1
kahtena vuonna < 0,8

Lisäksi: rahoituslaskelman tunnusluvut

Investointien tulorahoitus, %

= $100 * \text{Vuosikate} / \text{Investointien omahankintameno}$

- Kertoo kuinka paljon investointien omahankintamenoista on rahoitettu tulorahoituksella
- Tunnusluku vähennettynä sadasta osoittaa prosenttiosuuden, mikä jää rahoitettavaksi pääomarahoituksella eli pysyvien vastaavien hyödykkeiden myynnillä, lainalla tai rahavarojen määrää vähentämällä
- Vertailtavuutta vaikeuttavat mm. toimintojen uudelleenjärjestely ja investointien vuotuinen vaihtelu

Lainanhoitokate

= $(\text{Vuosikate} + \text{Korkokulut}) / (\text{Korkokulut} + \text{Lainanlyhennykset})$

- Kuvaa tulorahoituksen riittävyyttä vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun
- Tulorahoitus riittää lainojen hoitoon, jos tunnusluku on 1 tai suurempi. Kun arvo on alle 1, joudutaan vieraan pääoman hoitoon ottamaan lisälainaa, realisoimaan kunnan omaisuutta tai vähentämään rahavaroja.
- Luotettavan kuvan kunnan lainanhoitokyvystä saa tarkastelemalla tunnuslukua useamman vuoden jaksolla. Kunnan lainanhoitokyky on hyvä, kun tunnusluvun arvo on yli 2, tyydyttävä kun tunnusluku on 1–2 ja heikko kun tunnusluvun arvo jää alle yhden.

Lisäksi: taseen tunnusluvut

Omavaraisuusaste, %

= $100 * (\text{Oma pääoma} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset}) / (\text{Koko pääoma} - \text{Saadut ennakot})$

- Kunnan vakavaraisuus, alijäämän sietokyky ja kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä aikavälillä
- Hyvänä tavoitetasona voidaan pitää 70 %:n omavaraisuutta. 50 %:n tai sitä alempi omavaraisuusaste merkitsee kuntataloudessa merkittävän suurta velkarasitetta

Suhteellinen velkaantuneisuus, %

= $100 * (\text{Vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot}) / \text{Käyttötulot}$

- Käyttötulot = tilikauden toimintatuotot, verotulot ja käyttötalouden valtionosuudet
- Kertoo kuinka paljon kunnan käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun

Velat ja vastuut prosenttia käyttötuloista

= $100 * (\text{Vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot} + \text{Vuokravastuut}) / \text{Käyttötulot}$

- Kertoo, kuinka paljon kunnan käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun, silloin kun vieraaseen pääomaan rinnastetaan myös vuokravastuut
- Ottaa paremmin huomioon erilaisilla malleilla, (esim. rahoitusleasing) rahoitetut hankkeet, jotka eivät näy velkana kunnan taseessa

Liikaa velkaa vai ei?

- Kunnan/kuntakonsernin lainakanta tai lainamäärä / asukas ei yksin kerro mitään
- Tilinpäätös- ja muiden taloustietojen perusteella saadaan kuva lähinnä menneisyydestä, mutta keskeiset kysymykset liittyvät tulevaisuuteen => investointeihin, talouteen ja velanhoitoon
- Kunnasta ja lainan käyttötarkoituksesta riippumatta on arvioitava vuosiksi eteenpäin väestökehitystä, palveluverkkoa ja sen tarpeita
- Kasvava / supistuva kunta = kasvun / sopeutusinvestointien rahoittaminen => velka /asukas (?)
- Mitkä seikat ovat vaikuttaneet velkaantumiskehitykseen (negatiivinen/neutraali/positiivinen) säilyvätkö nämä tekijät, miten niihin valmistaudutaan ja tarvittaessa kyetään reagoimaan?
- Rahoitustarpeet ja jakauma konsernissa, vaihtoehtoisten toteutustapojen tarve ja rooli?
- Jälleenrahoituksen tarpeet sekä jälleenrahoitukseen kohdistuvat mahdolliset riskit
- Kustannusten merkitys suhteessa velkamäärään
- Velan laatu? Tuleeko lähtökohtaisesti pyrkiä velattomuuteen?
- Keskiössä ovat vuosikate sekä tulopohja ja tulojen kertymä, jolla velat on tarkoitus hoitaa. Miten pohjan arvioidaan kehittyvän? Voidaanko velanotolla kasvattaa tulopohjaa?

Kiitos mielenkiinnosta!

Jari Vaine

09 – 771 2018, 050 562 7687

Jari.vaine@kuntaliitto.fi

Onnistuva Suomi tehdään lähellä

kuntaliitto.fi

PL 200, 00101 Helsinki
Kuntatalo, Toinen linja 14
00530 Helsinki

